Η αποξένωση και οι άνθρωποι σαν κύτταρα (Παντελής Μπουκάλας)

Categories : ΚΟΙΝΩΝΙΑ

Date : 23 Ιανουαρίου, 2006

"*Δεν πρόκειται για γενικευμένη αγοραφοβία ή ανθρωποφοβία, δεν πρόκειται δηλαδή για ατομική ψυχοπαθολογία, αλλά για πρόβλημα κοινωνικό και πολιτικό, για ρήξη μέχρι πλήρους αποσυνθέσεως ενός κοινωνικού ιστού που έχει ήδη κερματιστεί σε συγκρουόμενες φατρίες, συντεχνίες, ομάδες συμφερόντων, σχεδόν σε κύτταρα που, ασφυκτιώντας μέσα σε έναν τεράστιο πολτό, αδιαφορούν για τη συμμετοχή τους σε οποιοδήποτε έμμορφο όλον.*"

Αντιγράφω την είδηση από την «Καθημερινή» της 13ης Ιανουαρίου, αποφεύγοντας προς στιγμήν οποιονδήποτε χαρακτηρισμό της, γιατί και ο ρητορικά οξύτερος θα άμβλυνε τη δριμύτητα του περιεχομένου:
«Καθισμένο στην πολυθρόνα απέναντι από την τηλεόραση βρέθηκε σε κατάσταση μούμιας, δυόμισι χρόνια μετά το θάνατό της, το πτώμα μιας γυναίκας 61 ετών, στο Σινσινάτι των Ηνωμένων Πολιτειών. Η γυναίκα δεν επιθυμούσε να ταφεί, διότι... σχεδίαζε να επιστρέψει μετά θάνατον, σύμφωνα με όσα καταθέτει στις Αρχές η γυναίκα που τη φρόντιζε. Η Γιοχάνα Πόουπ απεβίωσε τον Αύγουστο του 2003 και το σώμα της έγινε μούμια, επειδή το κλιματιστικό λειτουργούσε μέχρι πριν από ένα μήνα. Συμπτωματικά(!), ένας συγγενής της που είχε καιρό να τη δει, τηλεφώνησε στην Αστυνομία, η οποία χρειάστηκε να παραβιάσει μια πόρτα μπλοκαρισμένη από ένα καλάθι. Αξιον απορίας παραμένει, ωστόσο, ότι ενώ στην πολυκατοικία διαμένουν κι άλλοι συγγενείς της, τόσον καιρό κανείς δεν διερωτήθηκε για την τύχη της.»
Αξιον απορίας... Διάβασα δυο-τρεις φορές την είδηση, τίποτε, αχώνευτη έμενε, ένα σημείο μηδέν τού αισθήματος ή του νοήματος, ένα «τέρας» που επέμενε να μη μεταφράζεται σε γλώσσα οικεία, με σημασία συμβατή με τα ανθρώπινα. Και θα μπορούσα να την αντιγράψω εδώ δυο-τρεις φορές επίσης, τη μία μετά την άλλη, και να θεωρήσω τη σημερινή «Υπόθεση» περατωθείσα, εξαντλημένη από τον αμήχανο θυμό. Γιατί με ποιο από τα πέντε ειδησάρια που εμπεριέχει η είδηση να αναμετρηθεί κανείς και να προσπαθήσει να το βάλει σε τάξη λόγου και λογικής; Μέσα στον όλο αποστομωτικό παραλογισμό, ο νους κινδυνεύει να εκλάβει σαν μοναδικό λογικό στοιχείο τον εκτός νοήματος «σχεδιασμό» της νεκρής να επιστρέψει στον κόσμο ετούτο μετά το θάνατό της και να ξετυλίξει το νήμα ενός δεύτερου βίου· ο καθένας δικαιούται να φαντάζεται ή να ονειρεύεται οτιδήποτε και το «εξωφρενικό» δεν ανήκει στο λεξιλόγιο της φαντασίας. Ανήκει πάντως στο λεξιλόγιο της κοινωνίας,

του πολιτισμού, του «κόσμου» ή όπως αλλιώς επιχειρήσουμε να ονομάσουμε το σύστημα σχέσεων ανάμεσα σε όντα που υποτίθεται ότι δεν είναι λύκοι μονιάδες αλληλομισούμενοι· δεν χρειάζεται ωστόσο να είναι κανείς ζωολόγος για να γνωρίζει ότι και τα άλογα τετράποδα, και οι λύκοι, τρέφουν αισθήματα φιλαλληλίας και οδηγούνται, τουλάχιστον όσο και εμείς, η έλλογη «κορωνίς της Φύσεως», από την ιδέα τού συνανήκειν.
Αν επρόκειτο για θεατρικό έργο ή κινηματογραφική υπόθεση, θα ξεπερνούσαμε το ζήτημα μιλώντας απαξιωτικά για αχαλίνωτη φαντασία, η οποία, για να διεκτραγωδήσει πράγματα που ενδέχεται να συμβαίνουν σε πολύ μικρότερο βαθμό, καταλήγει, διά της υπερβολής, να προσβάλει την καθαυτό ζωή και τον πολιτισμό των ανθρώπων. Μα ιδού που η καθαυτό ζωή, σεναριογράφος ακαταπόνητος και όντως αχαλίνωτος, παράγει απανωτές τις «παραδοξότητες», προκαλώντας θυμωμένες αντιδράσεις που κάνουν τα «ουρλιαχτά» του Αλαν Γκίνσμπεργκ ν’ ακούγονται σαν ψελλίσματα. Ενα τέτοιο ακραίο, πλην επαληθευμένο, σενάριο είναι και η ανεύρεση πτώματος ύστερα από δυόμισι χρόνια.
Θα πρέπει να ’ταν λίγο μετά το μιλένιουμ όταν είχα ξανασκοντάψει σε ανάλογη είδηση. Φύλαγα για χρόνια το απόκομμα της εφημερίδας χωρίς να το «αξιοποιήσω», από σέβας και άναυδο δέος, ώσπου παράπεσε, δεν το βρίσκω πια στο άναρχο αρχείο μου. Ελεγε λοιπόν η τοτινή είδηση ότι, στην Αμερική και πάλι (αλλά αυτό δεν έχει την καθοριστική σημασία· η διάλυση του ιστού, όσο κι αν δεν είναι ιδεολογικώς ουδέτερη, δεν πειθαρχεί σε σύνορα), στη Νέα Υόρκη αν θυμάμαι καλά, είχε χρειαστεί να περάσουν σχεδόν σαράντα μέρες (στο μνημόσυνο απάνω, δεν μπορεί, θα γίνονται κι εκεί μνημόσυνα) ώσπου να «εντοπιστεί» το πτώμα ενός μεσόκοπου ανθρώπου μέσα στα ίδια τα γραφεία όπου δούλευε επί δεκαετίες. Δούλευαν κι άλλοι πολλοί μαζί του, δίπλα του. Διορθωτής ήταν ο άνθρωπος, διορθωτής-επιμελητής σε μεγάλο εκδοτικό οίκο, κι ίσως αυτή η επαγγελματική μας συνάφεια με φόβισε αφενός, με έπεισε αφετέρου να τηρήσω σιωπή, σαν ξόρκι. Ηταν λέει (αυτό το θυμάμαι πολύ καλά) «εργασιομανής και κάπως μονήρης», πρώτος πήγαινε, τελευταίος έφευγε, ένα στοιχειό· βούλιαζε στα χειρόγραφα ή στα δοκίμια που του παρέδιδαν, και το Σάββατο ακόμα η νύχτα περασμένη, και δεν σήκωνε κεφάλι. Ετσι τον έβλεπαν πάντοτε, όσο ζούσε, οι συνάδελφοί του, πίσω από το γυάλινο χώρισμα, έτσι συνέχισαν να τον βλέπουν κι όταν είχε πεθάνει πια, για μέρες και μέρες: σκυφτό, δοσμένο, «εργασιομανή και κάπως μονήρη» (και δεν είναι εντελώς απίθανο να τον αναζήτησαν οι προϊστάμενοί του επειδή αργούσε να παραδώσει τελειωμένη τη δουλειά του). Τίποτε δεν είχε αλλάξει στην εικόνα την οποία έβλεπαν, γιατί τίποτε δεν είχε αλλάξει στην πρόθεση του βλέμματός τους και στην ηθική του. Ο,τι θες να δεις, αυτό βλέπεις, κι ο καθένας μας μοιάζει καταδικασμένος να τον «εισπράττουν» οι υπόλοιποι εγκλωβισμένο μέσα σε ένα σχήμα, συρρικνωμένο σε μια συμβατική, ευκολοδιάβαστη και ακίνδυνη εικόνα, με σβησμένη και σωπασμένη την κατά βάθος ιδιο-τροπία του.
Αλλο βέβαια οι εκτός ζωής και εκτός θανάτου σαράντα μέρες, κι άλλο τα δυόμισι χρόνια αφάνειας. Η διαφορά όμως αναγνωρίζεται μόνο στο πεδίο της αριθμητικής,

και ενδιαφέρει τους συντάκτες του βιβλίου Γκίνες και μόνον: ποιο το ρεκόρ «αφανούς θανάτου», για πόσον χρόνο μπορεί κανείς να μείνει ζώνεκρος, εν καιρώ ειρήνης και στην καρδιά μιας πόλης εννοείται, κι όχι στα όρη στ' άγρια βουνά κάποιου πολέμου, όπου υποτίθεται ότι συγχωρούνται πολλά άλλα ιδιαζόντως αντιανθρώπινα. Τα δύο περιστατικά της Αμερικής (θα υπάρχουν σίγουρα κι άλλα, αλλού, μόνο που δεν τους δόθηκε το δεκάλεπτο της φήμης) μοιάζουν κάπως με το δικό μας Κωσταλέξι, κρατούν όμως και τις διαφορές τους: Στο Κωσταλέξι, ο στενός περίγυρος γνώριζε τη μοίρα που ταλάνιζε ένα πρόσωπο ζωντανό νεκρό, κι ο κάπως ευρύτερος έκανε πως δεν γνωρίζει για να μην ταράξει τις ποικιλότροπα βολικές ισορροπίες του μικροπεριβάλλοντος. Στα Σινσινάτι του πλανήτη, ο περίγυρος, ο στενός και ο κάπως ευρύτερος, δεν γνωρίζει επειδή δεν θέλει να γνωρίζει, επειδή κρίνει πως η ψυχή και ο χρόνος του είναι πλέον «καλυμμένα», πλήρη, και δεν έχουν γωνιές ενδιαφέροντος για οτιδήποτε άλλο, έστω κι αν το συνδέουν σχέσεις αιματικές μαζί του.
Δεν πρόκειται για γενικευμένη αγοραφοβία ή ανθρωποφοβία, δεν πρόκειται δηλαδή για ατομική ψυχοπαθολογία, αλλά για πρόβλημα κοινωνικό και πολιτικό, για ρήξη μέχρι πλήρους αποσυνθέσεως ενός κοινωνικού ιστού που έχει ήδη κερματιστεί σε συγκρουόμενες φατρίες, συντεχνίες, ομάδες συμφερόντων, σχεδόν σε κύτταρα που, ασφυκτιώντας μέσα σε έναν τεράστιο πολτό, αδιαφορούν για τη συμμετοχή τους σε οποιοδήποτε έμμορφο όλον. Βλέπουμε κι εμείς εδώ πόσο εύκολα στρεφόμαστε εναντίον μιας κοινωνικής ομάδας όταν «παρεμποδίζει την κυκλοφορία» (αυτό προτάσσουν σαν μείζονα είδηση, για κάθε διαδήλωση, οι σταθμοί, όποια κι είναι τα αιτήματα), έστω κι αν έναν μήνα αργότερα η δική μας διαδήλωση «θα παρεμποδίζει την κυκλοφορία» και θα θυμώνουμε που θα μας το λένε αυτό οι άλλοι. Βλέπουμε επίσης πόσο έξω από το βλέμμα και τον κόσμο μας, ακόμα και επί σεισμού, είναι όσοι εντούτοις μοιράζονται μαζί μας την ίδια πολυκατοικία. Στα χρόνια του 1970 αρκετοί συμμεριζόμασταν το σύνθημα «εκτός από τον ιμπεριαλισμό υπάρχει και η μοναξιά». Συμμεριζόμασταν δηλαδή την ιδέα πως η υπερπολιτικοποίηση (η σκέτη ρητορική της μάλλον) άφηνε στη σκιά, απαξιωμένα, τα προβλήματα της ύπαρξης, την αλλοτρίωση, την αποξένωση. Αν ξαναπούμε σήμερα το ίδιο σύνθημα, θα είναι σαν να ομολογούμε, με έναν επιπλέον τρόπο, πόσο βαθιά ηττημένος είναι ο κόσμος. Μπορούμε βέβαια να στείλουμε το σύνθημα με SMS, ώστε να μείνουμε με την ψευδαίσθηση ότι η επικοινωνία –και η κοινωνία– καλά κρατεί.

(Πηγή: 'ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ 22/1/2006)